

انقلاب واپس‌گرا، افسانه انقلاب دزدیده‌شده و خطر اقتدارگرایی نو: بازخوانی مهرداد درویش‌پور از انقلاب ۵۷

مرداد ۱۴۰۵ ۱۰

در این مقاله، مهرداد درویش‌پور با تکیه بر بازنشر متنی تحلیلی از ۳۹ سال پیش، از نو به انقلاب ۵۷ می‌نگرد تا نشان دهد فهم امروز بن‌بست جمهوری اسلامی بدون نقد خود منطق پوپولیستی و اقتدارگرایانه‌ی آن انقلاب ممکن نیست. او با رد دو روایت مسلط – یکی نوستالژی سلطنت و مقصر دانستن یک‌پارچه «نسل ۵۷»، و دیگری افسانه «انقلاب شکوهمند دزدیده‌شده» – بر روایت سومی پای می‌فشارد که هم‌زمان با مخالفت از همان آغاز با پروژه حکومت دینی، نقد ریشه‌های اقتدارگرایی را در خود متن انقلاب جست‌وجو می‌کند.

نویسنده، انقلاب اسلامی را نمونه‌ای نادر از «انقلاب واپس‌گرا» می‌خواند؛ انقلابی که با ترکیب انقلابی‌گری و بنیادگرایی دینی، نه فقط آزادی و برابری را گسترش نداد، بلکه در بسیاری حوزه‌ها جامعه را به عقب راند، هرچند دستاوردهایی چون برچیدن سلطنت مطلقه، سیاسی‌تر شدن توده‌ها و حضور پررنگ‌تر زنان را نیز برمی‌شمارد. او نشان می‌دهد چگونه رهبری کارزماتیک روحانیت و پلتفرم ولایت فقیه – متکی بر تنوع‌گرایی، زن‌ستیزی، کمونیسم‌ستیزی، توتالیتاریسم، شهادت‌طلبی و دفاع از ساختارهای پیشاسرمایه‌داری – در تداوم منطقی همان شعارها و نه در خیانت به آن‌ها، کشور را به قهقرا کشاند.

بخش مهمی از متن به نقد سهم نیروهای چپ و دیگر اپوزیسیون غیر اسلامی اختصاص دارد؛ جایی که درویش‌پور هم‌پوشانی‌های ایدئولوژیک (ضد امپریالیسم عرفی‌شده، دفاع از روابط سنتی، مردسالاری، ایدئولوژی‌گرایی و ضدیت با لیبرالیسم سیاسی) را عامل هم‌سوایی ناخواسته با بنیادگرایی اسلامی و تضعیف امکان بدیل دموکراتیک می‌داند. هم‌زمان، او به تحریف نیروهای راست‌گرا می‌تازد که با نادیده گرفتن فاصله‌گذاری بخشی از کنشگران چپ با انقلاب، می‌کوشند استبداد پیشین را به‌عنوان بدیلی مشروع و «طبیعی» جا بزنند.

در پایان، نویسنده هشدار می‌دهد که امروز نیز، در سایه خیزش دی ۱۴۰۴ و فرسودگی حکومت فقها، خطر زایش اقتدارگرایی نو با چهره‌ای سکولار اما با همان منطق تمرکز قدرت، کاریزماتلبی، حذف و انتقام‌جویی کاملاً واقعی است، اگر نقد انقلاب اسلامی با نقد همه اشکال استبداد – دینی، سلطنتی و ایدئولوژیک – و گسست از منطق پوپولیسم و اقتدارگرایی گره نخورد. او بر ضرورت ساختن بدیلی دموکراتیک، سکولار و عدالت‌محور تأکید می‌کند که نه بازتولیدکننده اقتدارگرایی در لباس نو، بلکه متمرکز بر سازمان‌یافتگی مردم و رهایی از چرخه استبداد باشد.

برای پیگیری استدلال‌ها، شواهد تاریخی و جزئیات تحلیلی، مطالعه متن کامل این مقاله خواندنی و تأمل برانگیز در وب‌سایت رادیو زمانه را توصیه می‌کنیم.